

CONFERINȚA ȘTIINȚIFICĂ INTERNAȚIONALĂ
**ASIGURAREA VIABILITĂȚII ECONOMICO-MANAGERIALE PENTRU DEZVOLTAREA DURABILĂ A ECONOMIEI
 REGIONALE ÎN CONDIȚIILE INTEGRĂRII ÎN UE**
CONTROLUL INTERN BANCAR – PARTE COMPONENTĂ A ACTIVITĂȚII BANCARE

COCIUG Victoria, dr. conf., INCE, Chișinău
POSTOLACHE Victoria, dr., lect. univ.,
Universitatea de Stat „Alec Russo” din Bălți

Abstract: *The internal control of the licensed banks, as a special form of the process of auditing the financial statements and the functional units of the bank, determines the accuracy of reporting, as well as an objective assessment of the bank's overall activities. The impact of internal control on banks' final results is so great that there has been a need to study the process of organizing internal controls and to identify ways to improve them.*

Keywords: *internal control, banking efficiency, remote control, periodic control*

În prezent, există o expansiune activă a cercetărilor privind punerea în aplicare a controlului efectiv în cadrul băncilor. Studiile științifice realizate de cercetătorii M. Di Antonio, S. Mieli, C. Palfi, M. Mureșan și alții au demonstrat că conceptul de „control bancar” ca abordare integră nu există. La nivelul sectorului bancar național, controlul intern este exercitat de băncile licențiate, iar controalele externe se efectuează de autoritatea de supraveghere: Banca Națională a Moldovei.

Literatura de specialitate propune mai multe definiții ale controlului, printre care cea mai reușită în accepțiunea noastră ar fi următoarea „punerea în aplicare a funcțiilor de control de către bancă în legătură cu activitățile de bază: creditare, efectuarea decontărilor, tranzacții valutare, în numerar, acțiuni și alte operațiuni, furnizarea de diferite servicii - trust, leasing, factoring și alte, implementarea reglementărilor obiective planificate cu privire la operațiunile bancare, instituirea sistemului informațional, care oferă feedback între toate elementele sistemului, identificarea abaterilor de la norme și analiza relației cauză-efect a acestor abateri stabilite anterior. În același context e necesar se precizăm că expresia „control intern” provine din termenul englez “internal control”, care a primit, astfel, cea mai nepotrivită traducere, întrucât nu s-a ținut cont de faptul că, pentru anglosaxoni, “to control” înseamnă, în principal, „a deține controlul/a ține sub control”, și abia în subsidiar „a verifica”, pe când în țările de limbă latină este exact invers.

Comună pentru cercetările empirice este interpretarea noțiunii de control bancar, potrivit căreia există două niveluri de control: extern și intern. Conceptul de „control” se aplică în orice segment economic, iar abordarea teoretică a controalelor efectuate în sectorul bancar se bazează pe categoriile de „control intern” și „control extern”, care nu oferă o oportunitate de a exercita un control eficient la toate nivelurile sistemului bancar.

În recomandările Comitetului de la Basel cu privire la controlul bancar intern, acesta este definit ca fiind „un proces, efectuat de către consiliul de administrație, de conducere și angajații de toate nivelurile. Acest lucru nu este doar o procedură sau o politică, care se desfășoară într-o anumită perioadă de timp, ci reprezintă un proces care este realizat în mod constant la toate nivelurile din cadrul băncii” [2].

Controlul intern al băncilor licențiate, ca o formă specială a procesului de auditare a situațiilor financiare și a unităților funcționale ale băncii determină acuratețea raportării, precum și prezintă o evaluare obiectivă a activităților generale ale băncii. Impactul controlului intern asupra rezultatelor finale ale băncilor este atât de mare încât a apărut necesitatea de a studia procesul de organizare a controalelor interne și de a identifica modalitățile de îmbunătățire a acestora.

Activitățile necesare pentru un control intern bancar eficient constau în:

- evaluarea performanței bancare (ROA, ROE, NIM);
- controalele de procesare a informațiilor;
- controale fizice (cum ar fi controlul prezenței sau absenței activelor, controlul măsurilor necesare pentru a se atinge obiectivele fixate, comparația dintre inventarul periodic și înregistrările contabile);
- segregarea sarcinilor [4].

Controlul intern este un sistem de activități desfășurate în cadrul băncii comerciale cu cerințele de control extern și scopurile băncii în punerea în aplicare a activităților bancare. Conform Regulamentului privind cadrul de administrare a activității băncii aprobat prin HCE al BNM nr. 146 din 7 iunie 2017 controlul intern reprezintă un sistem care asigură desfășurarea unor operațiuni eficiente și eficace, controlul corespunzător al riscurilor, desfășurarea prudentă a activității, credibilitatea informațiilor financiare și nefinanciare raportate, atât intern, cât și extern, precum și conformitatea cu cadrul legal și de reglementare, cerințele de supraveghere și regulile și deciziile interne ale băncii [1].

Obiectivele principale ale controlului intern sunt prezentate în figura 1.

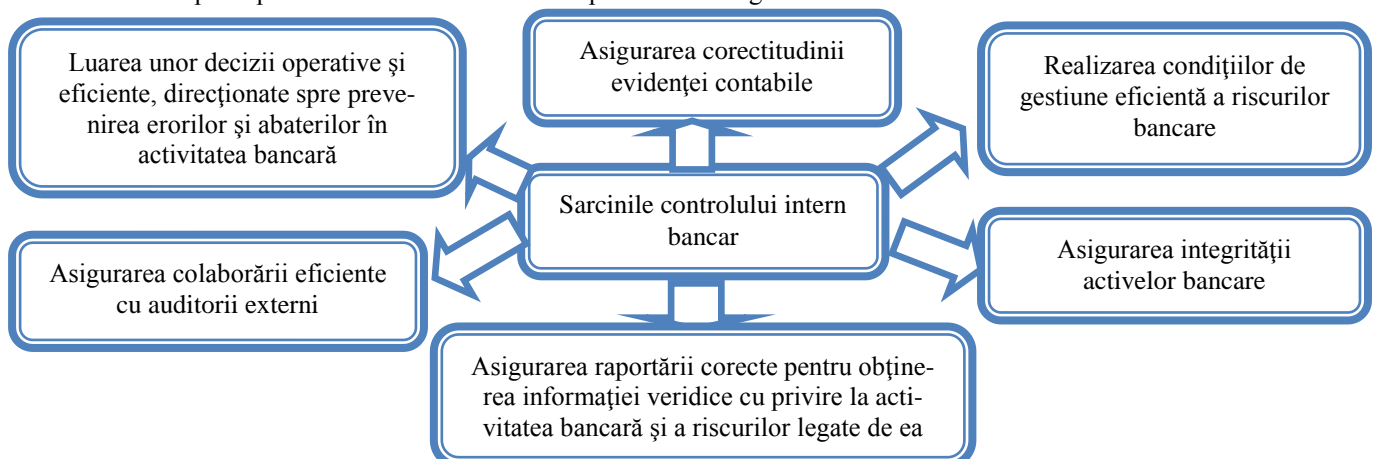

Figura 1. Obiectivele controlului intern bancar

Sursa: elaborat de autor

CONFERINȚA ȘTIINȚIFICĂ INTERNAȚIONALĂ
**ASIGURAREA VIABILITĂȚII ECONOMICO-MANAGERIALE PENTRU DEZVOLTAREA DURABILĂ A ECONOMIEI
REGIONALE ÎN CONDIȚIILE INTEGRĂRII ÎN UE**

Controlul bancar intern este alcătuit din componente ce corelează între ele și asigură o gestiune corectă a activității bancare:

- organizarea controlului de gestiune și cultura de control al băncii;
- analiza și prognoza riscurilor financiare ale băncii;
- organizarea și separarea responsabilităților între angajații băncii;
- informațiile utilizate în cadrul băncii și procesul de transmitere a acestora;
- monitorizarea sistemelor de control intern ale băncii și corectarea deficiențelor.

Atunci când se efectuează controlul intern în cadrul băncii sunt utilizate mai multe metode de control printre care amintim: observarea, investigarea, analiza economică, inventarierea, evaluarea și reconcilierea, verificarea, măsurarea și testarea, raportarea și auditul, precum și alte metode de control. Metodele și instrumentele utilizate pentru punerea în aplicare a controalelor interne le determină banca, pornind de la condițiile specifice de muncă, natura tranzacțiilor și a volumului acestora. Astfel, formele de control intern pot fi împărțite în:

- control la distanță (controlul raportării externe, a raportării de control intern, monitorizare și analiză);
- inspecții la fața locului (inspecție funcțională).

Pe lângă aceste forme de control, în literatura de specialitate se mai întâlnește controlul permanent și periodic.

Controlul periodic include pe de o parte controalele interne realizate de către Departamentul de Audit al băncii, iar pe de altă parte auditările efectuate de către auditorul extern independent contractat de bancă, de către BNM precum și de către alte instituții împuternicite conform legislației în vigoare. Controlul periodic este astfel realizat de echipe de specialiști dedicate și bine-pregătite în acest sens.

Controlul permanent este realizat de către toate subdiviziunile băncii care asigură identificarea, gestionarea și urmărirea zilnică a riscurilor la care este expusă activitatea băncii.

Controlul intern se realizează într-o bancă licențiată la trei niveluri:

- 1) controlul se desfășoară direct în unitate și se efectuează de angajații unității de operare corespunzătoare;
- 2) controlul se efectuează pentru a elimina deficiențele din unitatea respectivă;
- 3) controlul este efectuat independent pentru a evalua funcționarea băncii și furnizează recomandări pentru a elimina și a preveni în perspectivă deficiențele constatate în bancă în cadrul controlului intern.

Banca trebuie să dispună de propriul mecanism de control intern care trebuie să fie în corespundere cu cadrul legal, cu actele normative ale BNM și cu practica general acceptată în acest domeniu, pentru asigurarea gestionării eficiente a băncii, desfășurarea activităților financiare într-un mod sigur și prudent, conformării cu prevederilor legislației în vigoare, precum și pentru protejarea intereselor deponenților.

La elaborarea, organizarea și implementarea mecanismului de control intern, banca va ține cont de volumul, numărul, tipul și diversitatea tranzacțiilor, de gradul de risc asociat cu fiecare domeniu de activitate, volumul controlului din partea organelor de conducere asupra activității zilnice, gradul de centralizare și/sau descentralizare a băncii, gradul de utilizare a sistemului informatic.

La elaborarea, organizarea și implementarea mecanismului de control intern, banca, va determina, domeniul aplicării și tipul procedurilor de control intern care urmează a fi implementate. Factorul legat de costul stabilirii și menținerii mecanismului de control intern nu poate servi drept motiv, ce justifică neimplementarea unor procedee adecvate și eficiente de control intern.

Mecanismul controlului intern al băncii trebuie să implice organele de conducere ale băncii și personalul acesteia, indiferent de funcția ocupată și să contribuie la sporirea veniturilor, minimizarea cheltuielilor, să asigure autorizarea și efectuarea cheltuielilor conform destinației, protejarea adecvată a activelor, limitarea și înregistrarea corectă a obligațiilor, limitarea și/sau diminuarea riscurilor. Mecanismul de control intern trebuie, să asigure cel puțin că:

- 1) activitățile sunt planificate și conduse în mod ordonat, prudent și eficient;
- 2) tranzacțiile și operațiunile sunt efectuate, iar angajamentele sunt îndeplinite în conformitate cu limitele competenței administratorilor și a personalului băncii;
- 3) organele de conducere sunt capabile să asigure protejarea activelor și controlul tranzacțiilor cu pasivele, existența măsurilor de minimizare a riscului pierderilor, încălcărilor și fraudelor, erorilor, precum și a măsurilor de identificare a acestora, să administreze nivelul adecvat al capitalului, lichidității, profitabilității și calității activelor băncii și să determine riscul pierderilor în procesul efectuării tranzacțiilor și rezervele necesare pentru eventuale pierderi de la credite și alte active, precum și de la angajamentele din afara bilanțului;
- 4) organele de conducere sunt capabile să asigure întocmirea rapoartelor complete și corecte în conformitate cu actele normative și reflectarea informației veridice, complete și oportune în registrele contabile și alte registre;
- 5) guvernanta corporativă permite organelor de conducere să urmărească obiectivele ce sunt în interesul băncii și facilitează monitorizarea eficientă a activității acesteia;
- 6) organele de conducere sunt capabile să organizeze, să supravegheze și să verifice în mod regulat integritatea proprietății băncii și a mijloacelor de securitate [1].

Băncile din Republica Moldova pun în aplicare diverse softuri informaționale privind reflectarea nu doar a rezultatelor controlului, dar și depistarea cauzelor care au generat apariția expunerii la risc a activității bancare.

Astfel, în accepțiunea noastră, principalele obiective ale procesului de control intern la nivel de bancă sunt următoarele:

1. Eficiența și eficacitatea activităților (obiective de performanță) - ele privesc eficiența și eficacitatea băncii în utilizarea activelor și a altor resurse, precum și protejarea băncii de pierderi. Procesul de control intern încearcă să asigure că personalul din întreaga bancă lucrează pentru a-și atinge obiectivele cu eficiență și integritate, fără costuri excesive sau alte interese (cum ar fi interesul unui angajat sau client) față de cele ale băncii;

2. Fiabilitatea, completitudinea și actualitatea informațiilor financiare și de gestiune (obiective de informare). Acestea abordează pregătirea rapoartelor fiabile și relevante, necesare pentru luarea deciziilor în cadrul băncii. Informațiile primite de

CONFERINȚA ȘTIINȚIFICĂ INTERNAȚIONALĂ
**ASIGURAREA VIABILITĂȚII ECONOMICO-MANAGERIALE PENTRU DEZVOLTAREA DURABILĂ A ECONOMIEI
REGIONALE ÎN CONDIȚIILE INTEGRĂRII ÎN UE**

conducere, de consiliul de administrație, de acționari și de supraveghetori trebuie să fie de o calitate și integritate suficientă încât beneficiarii să se poată baza pe aceste informații în luarea deciziilor;

3. Respectarea legilor și regulamentelor aplicabile (obiective de conformitate). Acestea asigură că toate activitățile bancare respectă legile și reglementările aplicabile, cerințele de supraveghere, politicile și procedurile băncii. Acest obiectiv trebuie îndeplinit pentru a proteja reputația băncii.

Pentru atingerea obiectivelor menționate, în cadrul băncii sunt create Departamentele de Control Intern sau Audit Intern, care au ca scop principal identificarea abaterilor și recomandarea măsurilor care ar facilita procesul de înlăturare a neajunsurilor și de evitare a acestora în viitor. Desigur, că pentru aceasta este nevoie de o dezvoltare continuă a sistemului de control intern, ca de exemplu după modelul cu cinci niveluri de dezvoltare a sistemului de control intern, elaborat de PricewaterhouseCoopers, prezentat în figura 2.

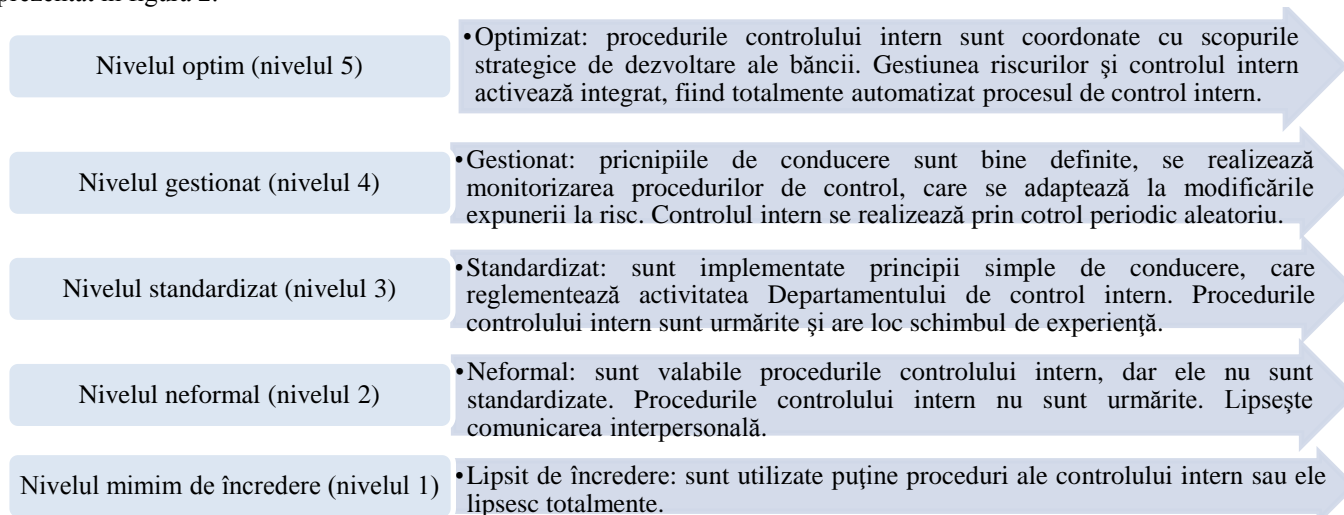

Figura 2. Modelul sistemului de control intern elaborat de PricewaterhouseCoopers

Sursa: adaptat de autor după sursa 3

Deci, pentru a îmbunătăți eficiența sistemului de control intern și de a realiza la nivel corespunzător, în funcție de natura și amploarea riscurilor activității bancare pot fi implementate următoarele mecanisme:

- construirea unui sistem ierarhic al structurii de control intern;
- dezvoltarea culturii corporative și formarea culturii înalte de control.

Utilizarea acestor mecanisme în practică poate îmbunătăți considerabil eficiența controlului intern în bănci și să-l alinieze la standardele internaționale.

Întrucât piețele financiare au devenit din ce în ce mai dependente și mai interactive din cauza globalizării, punerea în aplicare a practicilor și procedurilor moderne legate de sistemele de control intern pare a fi o obligație și nu o necesitate, având în vedere obiectivele stabilite de Republica Moldova de a se integra în cadrul Uniunii Europene.

Datorită dezvoltării rapide a activității bancare din Republica Moldova organizarea controlului intern în cadrul băncii este unul dintre factorii cei mai importanți, care ar putea afecta statutul unei bănci și sistemul bancar în ansamblul său - o problemă a controalelor interne de multe ori duce la apariția unor situații de criză.

REFERINȚE BIBLIOGRAFICE:

1. Regulamentul privind cadrul de administrare a activității băncii aprobat prin Hotărârea Consiliului de Administrație al Băncii Naționale a Moldovei nr. 146 din 7 iunie 2017. În: *Monitorul Oficial al Republicii Moldova nr. 201-213 art.1183 din 23.06.17* <https://www.bnm.md/ro/content/regulamentul-privind-cadrul-de-administrare-activitatii-bancii-aprobat-prin-hce-al-bnm-nr146> (vizitat pe 23.07.2017).
2. Framework for Internal Control Systems in Banking Organisations <http://www.bis.org/publ/bcbs40.pdf> (vizitat pe 25.07.2017).
3. Internal Audit: Risk-Based Methodology https://chapters.theiia.org/san-antonio/Documents/2016_Conference/CS%203-1%20PwC%20-%20Risk%20Based%20Audit%20Planning.pdf (vizitat pe 5.07.2017).
4. Fraizer D.R. & Spradling L.S. (1996), The New SAS No:78., *CPA Journal*, 66 (5), p. 40.